

Ю.Л. Вітомський
здобувач

Науковий керівник: **В.В. Кондюкова**
кандидат психологічних наук,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Приватні охоронні підприємства: суб'єкти, що забезпечують економічну безпеку

У статті розглянуто психологічні механізми надійності професійної діяльності працівників приватних охоронних підприємств та шляхи їх забезпечення.

В статье рассмотрены психологические механизмы надежности профессиональной деятельности работников частных охранных предприятий и пути их обеспечения.

The article provides psychological mechanisms of reliability of professional functioning of staff, engaged by private guard enterprises, and ways of securing of the said mechanisms.

Ключові слова: професійна надійність, функціональна надійність, охоронник, приватна охорона, професійна діяльність.

Постановка проблеми

Нестабільність політичної, економічної, соціальної ситуації в Україні призвела до зростання кількості людей, які відчувають безсилля, беспорядність, сильну напругу, депресивні стани, що підготувус їх до трансформації цих станів через вживання алкоголю, наркотичних і психотропних речовин, ігromанію. Поведінка адиктивних індивідів характеризується агресивністю, непередбачуваністю, мстивістю і спрямована переважно на більш успішних людей, які, на їх думку, винні в їх бідах. За таких обставин комерційні структури та їх власники все частіше стають об'єктом різного роду протиправних і злочинних дій. За таких умов у них виникає актуальна потреба в захисті свого бізнесу, життя та здоров'я, що і є підставою до пошуку охоронних структур, які б могли надати їм надійний захист. Але проблема надійності професійної діяльності охоронників приватних охоронних підприємств в Україні ще не відпрацьована і, зважаючи на свою актуальність, потребує подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми професійної надійності досліджувались В.А. Бузуновим, В.П. Гребником, М.В. Макаренко, А.А. Боченковим, Ю.І. Погодіним, В.В. Кальниш, А.І. Єною. Вагомий внесок у розв'язання проблеми функціональної надійності професійної діяльності зроблено рядом вітчизняних гігієністів (Ю.І. Кундієв, А.М. Нагорна, І.М. Трахтенберг, В.І. Чернюк, П.Н. Вігте та ін.). Аналіз літератури, присвяченої різнобічним аспектам надійності професійної діяльності людини, засвідчує, що деякі вчені (Ж.П. Вірна, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, З.С. Карпенко, С.Д. Максименко, В.О. Моляко, Л.Е. Орбан-Лембрик, М.І. Пірен, В.В. Рибалка, В.А. Семіченко, С.О. Сисоєва, Т.С. Яценко та ін.) пропонують розкривати її через вивчення соціально-психологічного аспекту діяльності. Останнім часом проблема професійної надійності стала предметом педагогічних і юридичних досліджень, що свідчить про визнання необхідності цілеспрямованого її формування в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Аналіз літературних джерел свідчить, що проблема надійності переважно розглядається у поєднанні з видами діяльності, пов'язаними з екстремальністю. Діяльність приватного охоронника не є екстремальною, але вплив на охоронника багатьох стрес-чинників дозволяє віднести її до складних видів діяльності. Тому дослідження надійності професійної діяльності охоронника приватного охоронного підприємства, на наш погляд, є дуже актуальним.

Формулювання цілей статті

Головною метою статті є висвітлення психологічних механізмів забезпечення надійності професійної діяльності охоронників приватних охоронних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження

На сьогодні професія охоронника в Україні набуває все більш масового характеру, функції охорони виконують: державні структури (ДСО МВС України), спеціальні служби безпеки, що створюються в банках та в інших комерційних організаціях, і приватні охоронні підприємства. Причому, частка приватних охоронних підприємств у забезпеченні безпеки людей, матеріальних цінностей і економічної безпеки підприємств, установ та організацій останнім часом істотно зросла. Кількість підприємств, які в Україні легально, згідно з ліцензією, займаються охоронною діяльністю, становить близько 4,5 тисяч. Це цілком відповідає середнім показникам країн ЄС, де чисельність працівників, що працюють у недержавному секторі безпеки у середньому становить 1 працівник на 400-500 мешканців країни. Більшість працівників приватних охоронних структур є колишніми співробітниками правоохоронних органів або військовослужбовцями – у такий спосіб вирішується одна із актуальних соціальних проблем забезпечення таких осіб робочими місцями і водночас надається допомога правоохоронним органам у підтриманні правопорядку та економічному захисті суб'єктів підприємства.

Офіційний статус приватна охоронна діяльність в Україні набула 28 лютого 1994 року з моменту видачі МВС України наказу № 112, яким затверджено інструкції «Про умови і правила здійснення підприємницької діяльності з надання послуг з охорони колективної і приватної власності, а також охорон громадян, монтажу, ремонту і профілактичного обслуговування засобів охоронної сигналізації та контроль за їх дотриманням» та «Про порядок видачі суб'єктам підприємницької діяльності ліцензій на надання послуг з охорони колективної і приватної власності, а також охорони громадян, монтажу, ремонту і профілактичного обслуговування засобів охоронної сигналізації». Вони розроблені відповідно до Закону «Про підприємництво», Закону «Про ліцензування окремих видів господарської діяльності», Постанови Верховної Ради України від 25.06.1993 року «Про Державну програму боротьби із злочинністю», а також постанови Кабінету Міністрів України від 10.08.1993 року № 615 «Про вдосконалення охорони державної та інших форм власності».

З цього моменту недержавні охоронні структури здобули статус самостійного суб'єкта підприємницької діяльності з правом надання широкого кола послуг. У перелік охоронних послуг та забезпечення економічної безпеки входили: фізична охорона об'єктів і приватних осіб; забезпечення безпеки об'єктів і приватних осіб з допомогою програмно-технічних комплексів захисту; забезпечення інформаційної безпеки недержавних суб'єктів економічних відносин; інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницького ризику і захист комерційної таємниці; консультування керівників підприємств і економічних структур з питань забезпечення комплексної безпеки; надання підприємницьким структурам гарантій у здійсненні комерційних справ і кредитоспроможності партнерів; забезпечення безпеки комерційних об'єктів міської інфраструктури; участь у забезпеченні безпеки при проведенні масових

заходів (комерційних виставок, конгресів, симпозіумів, творчих фестивалів тощо).

Нестабільність політичної, економічної, соціальної ситуації в Україні призвела до зростання кількості людей, які відчувають безсилля, безпорадність, сильну напругу, депресивні стани, що підготує їх до трансформації цих станів через вживання алкоголю, наркотичних і психотропних речовин, ігроманію. Поведінка таких людей характеризується агресивністю, непередбачуваністю, мстивістю і спрямована переважно на більш успішних людей, які, як їм здається, винні у всіх їхніх бідах.

За таких умов у суб'єктів підприємництва виникає актуальна потреба у захисті свого бізнесу, життя та здоров'я, що і є підставою до пошуку охоронних структур, які б могли надати їм надійний захист. Але проблема надійності професійної діяльності співробітників приватних охоронних підприємств в Україні ще не відпрацьована і, зважаючи на свою актуальність, потребує подальшого дослідження.

Проблема надійності розглядалась науковцями з різних позицій, одна з яких пов'язана з підбором і відбором кандидатів для виконання певних видів професійної діяльності. Досліджуючи проблему професійного відбору як прийняття кадрових рішень на основі вивчення і прогностичної оцінки придатності людей до оволодіння професією, виконання професійних обов'язків і досягнення необхідного рівня майстерності, К.М. Гуревич вказував на обов'язкове комплексне використання при цьому низки критеріїв [1, с. 19-24]:

– медичного і фізіологічного, які тісно пов'язані з функціональною надійністю працівника;

– педагогічного і психологічного, які впливають на професійну надійність.

Але вказане не заперечує взаємозв'язок цих критеріїв між собою. Кокун О.М., досліджуючи адаптаційні можливості людини у психофізіологічному забезпеченні діяльності, зазначив, що помилкою буде розглядати психофізіологічне забезпечення діяльності тільки як систему заходів, спрямованих на збільшення ефективності та надійності діяльності за рахунок контролю, прогнозування і корекції стану людини, тому що за такого підходу залишаються без уваги дезадаптаційні фактори соціально-побутового, соціально-психологічного, мотиваційного та інших рівнів, вплив яких може зробити неефективним спроби покращити діяльність людини тільки завдяки врахуванню і впливу переважно на енергетичні характеристики її стану [2]. Інші дослідники (Бодров В.А., Бородін І.А., Варламов В.А., Єрмачков А.І., Ломов Б.Ф.) [3, 4, 5] додавали, що ніякий психофізіологічний відбір не дозволяє гарантовано розв'язати проблему надійності для певних видів діяльності; тільки виняткова увага до комплексного вивчення особистості професіонала дозволяє забезпечити надійність праці.

Головне завдання психологічного відбору – оцінка професійної придатності кандидата і довгостроковий прогноз надійності його діяльності. Після вдалого його проходження починається етап професійної підготовки, в процесі якого суб'єкт, потенційно придатний до того чи іншого виду професійної діяльності, повинен опанувати необхідну систему професійних знань, умінь і навичок. Прорахунки, допущені на цьому етапі, можуть надалі призвести до того, що людина, в принципі придатна за своїми психологічними якостями для певної професії, не зможе в ході подальшої самостійної діяльності працювати на необхідному рівні надійності.

Завершивши навчання, людина приступає до виконання своїх професійних обов'язків. Але на цьому не завершується процес формування його професійної надійності. Після зарахування охоронника на роботу увага до його особистості не зменшується, а передбачається, що ще протягом року він знаходиться в полі зору керівництва. Такий контроль визначається тим, що людині властиво в процесі адаптації до ситуації зменшувати міру своєї виконавчої надійності. Охоронна діяльність

зовні досить проста і не вимагає високого інтелектуального навантаження. Новий співробітник досить швидко засвоює головні алгоритми і, за відсутності екстремальних умов, поступово втрачає уважність. Практика свідчить про те, що навички та вміння, які тривалий час не використовуються, поступово руйнуються або притуплюються, внаслідок чого знижується надійність охоронника.

Психологічне супроводження надійності професійної діяльності націлене на те, щоб працівник якомога успішніше пройшов етап професійної адаптації, а в подальшому під час професійної діяльності мав можливість не просто підтримувати отриману їм кваліфікацію, а й постійно вдосконалювати свою фахову майстерність.

Висновки

Таким чином, сучасний стан вивчення та прогнозування надійності професійної діяльності має значну наукову історію і ґрунтується на фундаментальних положеннях, опрацьованих видатними закордонними та вітчизняними теоретиками в галузі загальної, експериментальної психології та психології праці. Крім цього, існує значний досвід практичної реалізації професіографічного доробку, який є основою організації сучасних досліджень професійної діяльності різних груп спеціалістів.

Досягти потрібного рівня надійності професійної діяльності приватного охоронника та підтримувати її на необхідному рівні можливо за допомогою психологічного забезпечення цієї діяльності, що передбачає психологічний супровід суб'єкта на всіх етапах його професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Гуревич К.М. Индивидуальные особенности операторов и эксплуатационная надежность / К.М. Гуревич, Ф.С. Калягин, М.И. Серков // Психофизиология труда операторов автоматизированного производства. – М. : Техника, 1974. – С. 19-24.
2. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини у психофізіологічному забезпеченні діяльності : дис... д-ра психол. наук: 19.00.02 / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України / О.М. Кокун. – К., 2004. – 426 с.
3. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности : учеб. пособие для вузов / В.А. Бодров. – М. : ПЕР СЭ, 2001. – 511 с.
4. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологи / Б.Ф. Ломов. – М. : Наука, 1984. – 449 с.
5. Методические рекомендации по психологическому изучению и отбору кандидатов в оперативные подразделения органов внутренних дел / под редакцией А.В. Чумакова. – М. : ЛМП МВД РФ, 1994. – 86 с.
6. Крылов А.А. Человек в автоматизированных системах управления / А.А. Крылов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1972. – С. 23-34.
7. Цільмак О.М. Складові структури компетентностей / О.М. Цільмак // Наука і освіта. – 2009. – № 1-2. – С. 128-134.
8. Учебник телохранителя : учебное пособие по подготовке сотрудников личной охраны. Базовый курс. – М. Мир безопасности, 1996. – 123 с.
9. Федоткин С.Н. Основы охранной деятельности. Практическое пособие для сотрудников негосударственных охранных организаций / С.Н. Федоткин. – М. : Изд-во НЦ ЭПАС, 2002. – 304 с.